20.11.2025

VM/Kunta- ja alueosasto
Lainsäädäntöneuvos Saara Rahko
Neuvotteleva virkamies Lauri Piirainen

HE 100/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt valtiovarainministeriön asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta. Esitys liittyy valtion vuoden 2026 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentista sekä valtionosuuteen tehtävistä määräaikaisista vähennyksistä ja lisäyksistä säädetään vuosittain muuttamalla kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (618/2021, jäljempänä valtionosuuslaki). Näiden vuosittaisten muutosten ensisijainen tarkoitus on toimeenpanna talousarviota ja muualla tehtyjä määräraha- ja tehtävämuutoksia. Lisäksi kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin tehtäisiin noin 2 prosentin eli 75 miljoonan euron vähennys, joka toteutettaisiin vähentämällä vuonna 2026 kuntien peruspalveluiden valtionosuusrahoitusta prosenttiperusteisesti niin, että muutos ei kasvata kuntien suhteellisia eroja valtionosuuksissa.

Keskeisen ehdotukset ja valtionosuusprosenttiin vaikuttavat tekijät

Esityksen mukaan kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosenttia korotettaisiin 0,71 prosenttiyksiköllä. Vuoden 2026 täydentävä talousarvioesitys huomioiden valtionosuusprosentin korotuksen tulisi kuitenkin olla 0,70 prosenttiyksikköä. Näin valtionosuus olisi vuoden 2026 alusta 25,72 prosenttia ja kuntien omarahoitusosuus olisi 74,28 prosenttia. Muutos esityksessä esitettyyn liittyy siihen, ettei kotihoidontuen ns. Norjan malli tulekaan voimaan vuoden 2026 alusta, eikä siten vaikuttaisi tehtävän laajennuksena valtionosuutta lisäävästi. Valtionosuusprosentin muutoksessa tulisi siten huomioida valtionosuustehtävien muutoksiin liittyvänä lisäyksenä 0,43 prosenttiyksikköä. Valtionosuusprosentissa on huomioitu lisäyksenä myös valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus 0,54 prosenttiyksikköä sekä vähennyksenä hallitusohjelman mukaisen indeksisäästön vaikutus 0,27 prosenttiyksikköä liittyen pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaiseen peruspalvelujen valtionosuuden indeksikorotuksen 1 prosenttiyksikköä vastaavaan vähennykseen.

Esityksessä ehdotetaan, että kunnalle maksettavasta valtionosuudesta vähennetään vuonna 2026 noin kaksi prosenttia 75 miljoonan euron säästön toteuttamiseksi. Nyttemmin vähennettävä prosenttimäärä on täsmentynyt 2,09 prosenttiin, mikä tulisi korjata myös ehdotettuun 32 a §:ään. Valtionosuuden vähennystä ei kuitenkaan kohdistettaisi niihin kuntiin, joilla peruspalvelujen valtionosuus on negatiivinen.

Kun valtionosuuden vähennys kohdennettaisiin kunnittain maksuun pantujen kunnan peruspalvelujen valtionosuuksien suhteessa, vähennys leikkaa kaikilta saman suhteellisen osan, mutta vaihtelee kunnittain euromääräisesti. Euromääräisesti vähennys on suurin niissä kunnissa, jotka saavat euromääräisesti eniten valtionosuuksia, ja pienin kunnissa, jotka saavat vähiten valtionosuutta. Vakiintuneesti vastaavat vähennykset on toteutettu valtionosuusprosenttia alentamalla, jolloin vähennys on jokaisessa kunnassa euromääräisesti asukasta kohden yhtä suuri. Ehdotettavassa mallissa asukaskohtainen säästö vaihtelee noin 50 eurosta (kunnissa, joissa valtionosuus on noin 2 300 euroa asukasta kohti) nollaan euroon kunnissa, joissa valtionosuus on negatiivinen.

Valtionosuuteen tehtäisiin lisäksi vuonna 2026 määräaikaiset vähennykset, jotka ovat 11,42 euroa ja 3,89 euroa asukasta kohden. Vuonna 2024 kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen lisättiin 34,70 euroa asukasta kohden sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistuksen rahoituksen siirron tarkistamisesta vuodelle 2024 johtuen. Tähän liittyen on ollut tarkoitus, että vuosina 2025–2027 kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta vähennetään vuosittain 64 miljoonaa euroa. Vuonna 2026 vähennys olisi 11,42 euroa asukasta kohden.

Toinen vuoden 2026 määräaikainen 3,89 euron asukaskohtainen vähennys liittyy hallituksen pyrkimykseen karsia kuntien tehtäviä ja velvoitteita sekä julkisen talouden menoja. Siltä osin kuin tehtävien ja velvoitteiden karsiminen ei yllä hallituksen keväällä linjaamaan 100 milj. euron säästötavoitteeseen, peruspalvelujen valtionosuuteen kohdennetaan vähennys. Tämä vähennys on yhteensä 21,8 miljoonaa euroa.

Valtiontaloudelliset vaikutukset

Edellä kuvatut muutokset huomioiden kokonaisuudessaan peruspalvelujen valtionosuudet olisivat vuonna 2026 yhteensä 3,55 miljardia euroa, mikä on noin 184,3 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2025 varsinaisessa talousarviossa. Tämä käy kootusti ilmi esityksestä valtion vuoden 2026 talousarvioksi ja täydentäväksi talousarvioksi (momentti 28.90.30).

Valtiovarainministeriö toteaa, että kuntien valtionosuuksiin vuosittain tehtävien muutosten ensisijainen tarkoitus on toimeenpanna talousarviota ja muualla tehtyjä määräraha- ja tehtävämuutoksia. Valtionosuuteen vuonna 2026 vaikuttavat tehtävämuutokset on lueteltu hallituksen esityksen kappaleessa 4.1.1 *Valtionosuuspro-*

sentti. Muutoksena kappaleessa kuvattuun kuitenkin se, ettei kotihoidontuen Norjan malli tulekaan voimaan vuoden 2026 alusta ja sen vaikutus valtionosuusprosenttiin (1,2 miljoonaa euroa) laajenevana tehtävänä on ehdotettu poistettavan vuoden 2026 täydentävässä talousarviossa. Mikäli kuntien valtionosuustehtäviin tulisi vielä vuonna 2026 voimaan tulevia muutoksia, tulisi niiden vaikutukset ottaa huomioon myös kuntien valtionosuuksissa.